

PREAMBUŁA

Sposób gospodarowania polską przestrzenią – naszym najważniejszym dobrem wspólnym – budzi szczególną troskę nie tylko wobec postępujących procesów degradacji środowiska przyrodniczego i narastającego chaosu przestrzennego, ale także w obliczu nowych wyzwań klimatycznych, demograficznych, energetycznych i geopolitycznych. Uważamy przy tym, że planowanie i zagospodarowanie przestrzenne to podstawowa rama zarówno dla równoważenia rozwoju, ochrony klimatu oraz środowiska naturalnego, jak też dla rozwoju ekonomicznego i kulturowego kraju oraz dla podnoszenia jakości życia jego mieszkańców.

Polska posiada długą tradycję planowania wielkoprzestrzennego. Od blisko 70 lat swój udział w jej kształtowaniu ma Polska Akademia Nauk, m.in. poprzez działania Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN. Dlatego obecnie, widząc poważne zagrożenia także w sferze instytucjonalnej, czujemy się w obowiązku zabrać głos w tej sprawie.

W 2020 r. przyjęta została nowelizacja *Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*. Jednocześnie *Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* nie została zmieniona. W naszej opinii prace rządowe związane z szeroko rozumianą polityką przestrzenną zatrzymały się w połowie deklarowanej reformy. Stało się tak wbrew początkowym deklaracjom, określającym konieczność wprowadzenia zintegrowanego podejścia do planowania i rozwoju na wszystkich poziomach organizacji terytorialnej. „Silosowe” i często upartyjnione podziały administracji rządowej szczególnie dotyczą spraw rozwoju regionalnego, ochrony środowiska i planowania przestrzennego. Osłabienie polityki przestrzennej państwa, a właściwie wycofanie się z niej, także przez wszystkie poprzednie rządy – już doprowadziło do ogromnych strat społeczno-ekonomicznych w postaci chaosu przestrzennego.

Szczególnym zagrożeniem stał się obecnie faktyczny brak planowania przestrzennego na poziomie kraju. Wspomniana nowelizacja *Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* doprowadziła do likwidacji jedyne dokumentu określającego organizację przestrzenną państwa, jakim była obowiązująca od 2011 r. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030). Był to dokument, który w naszej ocenie zawierał wszystkie ważne elementy definiując problemy polskiego systemu gospodarowania przestrzenią oraz przyszłe kierunki dla polityki przestrzennej państwa. Analogiczne dokumenty posiada większość krajów Unii Europejskiej, w tym państwa sąsiadujące z Polską.

Do uchylenia KPZK 2030 doszło w warunkach, gdy polska przestrzeń stoi przed takimi wyzwaniami, jak: wojna na Ukrainie, odbudowa po pandemii, przerwanie łań-

cuchów dostaw, transformacja energetyczna, adaptacja do zmian klimatu, depopulacja znacznych obszarów oraz projekty całkowitej zmiany układu transportowego w efekcie budowy Centralnego Portu Komunikacyjnego. Sprostanie tym wyzwaniom wymaga posiadania punktu odniesienia w postaci długookresowej wizji zagospodarowania przestrzennego.

Nie bez znaczenia jest także fakt, że w 2020 r. przyjęta została nowa Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2030. W porównaniu do dwóch poprzednich dokumentów (z 2007 r. i 2011 r.) ma ona inny układ priorytetów. Założenia Europy „zielonej” i „sprawiedliwej” powinny oznaczać większą integrację polityki przestrzennej z politykami środowiskową/klimatyczną oraz społeczną. Wydaje się, że polski dokument szczebla krajowego musi odnieść się do tych zagadnień. Powinien on także uwzględnić nowe wyniki badań, w tym zrealizowane w ramach programu ESPON. Ujawniają one nowe wymiary zróżnicowań przestrzennych, m.in. w zakresie intensywności i struktury przepływów międzyregionalnych. Dowodzą także, że migracyjne (wewnętrzne i międzynarodowe) i decyzje osiedleńcze w rosnącym stopniu mogą być uwarunkowane stanem zagospodarowania przestrzennego. Ponadto istnienie prawnie umocowanych wartości oraz celów zagospodarowania przestrzennego jest kluczowe jako fundament zapewnienia różnorodności możliwych do realizacji stylów i jakości życia. Może być także wykorzystane jako podłoże do budowania marki i wizerunku kraju oraz regionów na arenie międzynarodowej.

Zgodnie z założeniami nowej *Ustawy*, dokumentem zastępującym KPZK 2030 ma być nowa *Koncepcja Rozwoju Kraju do roku 2050 (KRK 2050)*. Dokument ten ma łączyć w sobie zagadnienia gospodarcze, społeczne i przestrzenne. Błędne decyzje administracji rządowej doprowadziły jednak do wyeliminowania z obiegu prawnego KPZK 2030 przed opracowaniem i przyjęciem przez rząd nowej KRK 2050. Przyświecający nowej *Ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*, cel rozwoju zintegrowanego nie może być realizowany bez istnienia dokumentu krajowego określającego zagospodarowanie przestrzenne i mającego jednocześnie odpowiednią moc prawną.